

ŞEYTAN İŞİ

1933

Hüseyin Rahmi Gürpınar 1864-1944

KİŞİLER

Muammer Efendi Hayriye Hanım ile kapı komşusudur. Ayşe Hanım ile evlidir.

Ayşe Hanım Muammer Bey'in karısı olan Ayşe Hanım, çocuklarıyla, torunuyla birlikte yaşamaktadır. Kafasını Hayriye Hanım'a takmıştır.

Hayriye Hanım Yanız ve dul yaşamaktadır. Şirin isimli can yoldaşı bir kedisi vardır. Başka da kimsesi yoktur. Miras dolayısıyla bolluk içinde geçinmektedir.

Zihni Bey Yazıcı olarak çalışmaktadır. Hayriye Hanım'ın gizemli durumu dikkatini çektiği için bu durumdan faydalanmak için onu izlemeye alır.

Muhsine Ayşe Hanım ve Muammer Bey'in ahretliğidir ve onlarla yaşamaktadır.

Hüsnü Muammer Efendi'nin on dört yaşındaki oğludur. Ayşe Hanım'a, Hayriye Hanım'a oynadığı oyunda yardımcı olur.

ÖYKÜ

Muammer Efendi kedilere sinirlenir Muammer Efendi her sabahki gibi ayılmak için kahve üstüne kahve, sigara üstüne sigara içmeye başlarken dışarıdan adeta opera sesleri gibi kedi sesleri gelir. Bu kadar sestten rahatsız olan Muammer Efendi kedilerle kavgaya tutuşur ve onlara eşya fırlatır. Fakat hiçbir kedilere isabet etmez ve kediler oralı olmaz. Mart ayı geldiğinden kedilerin çiftleşme zamanıdır ve dişi kedi azdır. Hayriye Hanım'ın çok düşkün olduğu kedisi ise ağacın en tepesindedir. Bütün erkek kediler onun peşindedir. Mahallede herkesin bir kedisi olduğu için Muammer Efendi'nin söylenmelerinden herkes camlara, kapılara çıkar ve kediler yüzünden konuşmalar, tartışmalar başlar. Hayriye Hanım ile Ayşe Hanım'da kedileri yüzünden kavga ederler. Ayşe Hanım, Hayriye Hanım'ın kıymetli kedisine hakaret edince, Hayriye Hanım da onun kedisine söylenir. Kedilerin çiftleşmelerinin, dönem insanının ahlaksızlığından bu hale geldiği yönünde konuşmalar olur, sonunda herkes evine dağılır.

Hayriye Hanım'ın ziyareti Bir gün kahvaltı yaparken Hayriye Hanım, Muammer Efendi'nin evine gelir. Herkes sofradadır. Hali pek iyi değildir. Kedisinin iki gündür ortada olmadığını, onsuz yapamayacağını söyleyerek yakınıdır. Yakınlarda oturan göçmenlerin kedi ve fare etini yediklerini duymuştur, düşündükçe kötü oluyordu. Bu sırada Muammer Efendi'nin oğlu gazeteden bir haber okur. Yalnız yaşayan yaşlı bir kadın evinde ölü bulunmuştur. Kadına ölmeden önce birçok işkence yapılmış, çok parası olduğu yönünde dedikodular olduğu için, sahip olduğu altınların, paraların yeri söylenilmeye çalışılmıştır. Bu haber üzerin Hayriye Hanım fenalaşır. Ona su getirilir ve yardımcı olunur. Habere mi üzülmediği sorulunca, kedisine üzülmediği, yalnız yaşamının zor olduğu ve kedisini çocuğu bildiğini aktarır. Evdeki ahretlik kız Muhsine'yi akşamları yanına gönderebileceklerini ve onun evinde uyuyabileceğini söylerler fakat Hayriye Hanım gerek olmadığını söyleyerek komşularının evinden ayrılır.

Ayşe Hanım'ın kıskançlığı Hayriye Hanım gidince evde arkasından konuşulmaya başlanır. Ayşe Hanım, onun da gazetede kadın gibi bir sürü parası olduğundan fenalaştığını, aynı şeylerin kendi başına da gelebileceğini düşündüğünü söyler. Onun parasının hesabı yapılmaya ve hakkında konuşulmaya başlanır. Muammer Efendi kızar. Kadının parasının kimseyi ilgilendirmeyeceğini, istediği gibi saklayıp harcayabileceğini, böyle konuşurlarsa birilerinin bu durumu duyup kadının başına bela olabileceğini söyler. Muammer Efendi'nin sert tavrından sonra herkes sussa da o yokken aralarında fısıldaşmaya ve dedikodu yapmaya devam ederler. Ayşe Hanım kocasının, Hayriye Hanım'ı korumasını kıskanır. Dul ve paralıdır, ayrıca ondan küçüktür. Bir de herkes para sıkıntısından bolla içinde yaşıyor. Ayşe Hanım geline ve çocuklarına, ona bir oyun oynayacağını ve artık paralarını evde tutup, cimrilik yapamayacağını söyleyerek ne yapacağını düşünmeye başlamıştır. Aklındaki şey Muhsine'yi ne yapıp edip onun evine sokmak ve paraları ile ilgili ona her şeyi itiraf ettirmektir.

Gizemli mektup Hayriye Hanım ise evine dönünce fenalaşır. Paraları sarıp sarmalayıp, birkaç kutu içine koyup evin gizli yerlerine yerleştiriyordur. Yine de hırsız girerse kolaylıkla bulabileceğini düşünür. Yatağını paralarını sakladığı yerin üstüne sererek bir nebze olsun kendini rahatlatır. Fakat gece kümeste horoz ve tavukların sesi gelir. Bir hayvan mı insan mı kümese dadandı diye düşünür ve korkuyla sabahı eder. Sabah kümesi kontrol eder ve kapısını kapalı, içindeki hayvanları da sağlam bulur. Bu işe akıl erdiremez. Bir kaç gece böyle geçer ve Hayriye Hanım uykusuz, endişeli, korku içindedir. Sabah postacı gelir. Kendisine kimse mektup yollamayacağı için temkinli olsa da adres ve isim kendisine ait olunca mektubu almak zorunda kalır. Mektubu alır ama postacı kimden geldiğinin belli olmadığını söyler. Okuması olmadığı için kara kara düşünür. Herhangi birine okutup içinde yazılanlardan dolayı paraları ile ilgili bilgileri açık vermek istemez.

Hayriye Hanım merakına yenik düşer En sonunda merakına yenik düşer ve yoldan geçen Muammer Efendi'nin oğlu Hüsnü'yü çağırır. Mektubu duvarın dibinde bulup merak ettiğini söyler ve çocuğa okutur. Mektupta kadına, paralarını boşuna çok gizli yerlere sakladığını, onların hepsini gördüklerini yazıyor, uyarılarda bulunuyorlardır. İmza olarak da 'cinler, periler' yazıyordu. Kadın çocuğun karşısında, mektubun ona ait olduğunu belli etmemek için kendini zor tutar. Çocuğa da kimseye söylememesi için tembihte bulunur, perilerin onlara dadanabileceğini söyleyerek onu korkutmaya çalışır. Çocuğa evde bulunduğu bayat şekerleri vererek gönderir.

Hayriye Hanım'ın korkuları Düşünür taşınır, ilk iş olarak paraların yerini değiştirmeye karar verir. Kimsenin görmediğinden emin olarak yine çok güvenli bildiği bir yere koyar. Fakat kümesten gelen sesler, evden geldiğine inandığı tıkırtılar devam edince delirecek gibi olur. Ertesi gün Ayşe Hanım'a gider. Onun hasta perişan halini gören Ayşe Hanım içten içe eğlenir fakat haline üzülür gibi yapar. Hayriye Hanım bu kez Muhsine'nin akşamları onunla kalmasına razı olur. Kız akşam gelip, sabah erkenden gidecektir. Paralardan haberdar olmasına imkân yoktur, bu sebeple içi rahat eder. Gerçekten de Muhsine onun evinde yatmaya başlayınca kümesten ve evden gece gelen sesler kesilir. Hayriye Hanım huzurlu şekilde uyumaya başlar. Bu şekilde mutlu olunca ertesi gün yine bir postacı gelir. Mektupta yine uyarılar vardır. Ayrıca paraları sakladığı yeri de tam tamına tarif ediyorlardır. Hayriye Hanım çaresiz kalır. Periler dışında kimsenin bu gizli yeri bilemeyeceğini düşünüyordur. Bu olay birkaç kez yaşanır. Hayriye Hanım her seferinde çarşaf olarak sokağa çıkıp, gelen mektubu bulmuş gibi yaparak farklı birine okutur. İlkinde yoldan geçen sarıklı, yaşlı bir adama, sonrasında sırasıyla farklı iki yazıcıya. Son mektupta artık çıldırır gibi olur. Mektubun yazılış tarzı da değişmiştir. Paralarını saklayıp, ona korku içinde bekçilik yapacağına, ihtiyacı olanlara, yatalak kocasına bakan komşusuna yardımda bulunmasını öğütüyorlardır. Bu davranışlarını değiştirmesi için onun peşinde olduklarını, kendisi yapmazsa bir gün paraları sakladığı yerden alıp kendilerinin dağıtacaklarını ve Hayriye Hanım'ın sakladığı yerde hiç para bulamayacağını yazmışlardır. Yine imza olarak cinler, periler ismi vardır.

Zihni olayları çözmeye başlar Hayriye Hanım aklını kaçırmış gibi söylenerak gider. Son yazıcı Zihni bu işte bir gariplik olduğunu, birinin bu kadına bir oyun kurduğunu sezer ve durumu anlamak ister. Hemen kadını takip eder ve evini öğrenir. Biraz mahalle kahvesinde takılarak kadına yakın komşular hakkında bilgi edinir. Bir süre de evi gözetler. Muammer Efendi'nin evinden bir kızın Hayriye Hanım'da kaldığını da öğrenmiştir. O evden çıkan ve elinde mektup olduğunu gördüğü Hüsnü'yü takip eder. Mahalleye uzak olan bir ilçe de postaneye gittiğini görüp yanına gider ve mektubun üstünde Hayriye Hanım'ın ismini ve adresini okuyunca durumu biraz anlar. Fakat daha anlaşılması gereken çok ayrıntı vardır.

Hayriye Hanım sinir krizi geçirir Hayriye Hanım bu son mektubu da alınca iyice çıldırır. Bir gün evinden çıkık sesleri gelir, Muhsine kendini sokağa zor atmıştır. Hayriye Hanım'ın boğazına sarıldığını ve bir takım kağıt ve bez parçalarını ateşle tutuşturduğunu söyler. Kız elinden son anda kurtulmuştur. Eve girmek isteyenler kapalı kapıyla karşılaşır. Hayriye Hanım aklını yitirmiş şekilde önüne paraları almış yakıyor, artık paralar yüzünden onu rahatsız edemeyeceklerini, paralarını ele geçiremeyecekleri şekilde korumaya aldığını söylüyor, cinlere söyleniyordur. Mahalleli eve girmekte fazlasıyla zorluk çeker ve o sırada tüm paralar yanar. Hayriye Hanım tedavi edilmek üzere hastaneye yatırılır. Hikâyesi gazetelere düşer.

Muammer Efendi her şeyi öğrenir Zihni Bey, bir sabah Muammer Efendi ile görüşmek üzere evine gider. İkisi baş başa konuşur. Adam Muammer'in hiçbir şeyden haberi olmadığını anlar ve ona, Hayriye'ye giden mektubu bu evden çıkan bir çocuğun gönderdiğini anlatır. Muammer, Hüsnü ile yüzleşir. Çocuğu sıkıştırınca durumu anlatır. Tüm ev Muammer Efendi'nin karşısında dizilir. Olaylar anlatılır. Muhsine, her gün uykusunda sayıklayan Hayriye Hanım'dan parayı sakladığı yeri ayrıntı ile

öğreniyor, gelip onlara anlatıyordu. Muammer Efendi hiddetlenir ve hepsine bağırarak suçlamalara başlar. Fakat kendi suçlarını kabul etmeleri bir yana sadece şaka yaptıklarını, şakayı uzattıklarını kabul ettiklerini ama amaçlarının iyi olduğunu söylerler. Hayriye Hanım onların yüzünden olmasa bile kendi kendine paraları yüzünden zaten başını belaya sokacaktır diye düşünüyorlardır. Parayı almak niyetiyle değil, cimrilğine ve etrafa yardımcı olmamasından dolayı bu şakayı yaptıklarını söylerler. Muammer Efendi, bundan dolayı adalete hesap vermek zorunda olabileceklerini söyleyince irkilirler. Sebep olarak her şeye şahit olan Zihni Bey'i gösterir. Onları şikâyet etmeyi düşünüp düşünmediğini anlamak isterler. Zihni Bey, bir teklifte bulunur. Eğer Hayriye Hanım düzeliş de hastaneden çıkarsa kadını onunla evlenmeye ikna etmelerini istiyordu. Bu durumda onları şikâyet etmeyeceğini söyler. Muammer Bey sebebini anlayamaz. Hayriye Hanım tüm paraları yakmıştır. Fakat uyanık olan karısı Ayşe Hanım, hemen durumu anlar. Paraları yaktıysa bile paraların geldiği kaynağın devam ettiğini söyleyerek Zihni Bey'in niyetini açığa çıkarır. İkisi birbirine bakarak gülümserler.

TEMALAR

Batıl İnanç Batıl inançlar, saf ve cahil insanların, kurnaz kişiler tarafından kolaylıkla kandırılmasına ve korkutulmasına neden olabilmektedir. Çözümlemeyen olayların sebebi, görünmeyen ve bilinmeyen varlıklar olarak görülebilmektedir.

KARAKTER ANALİZİ

Hayriye Hanım (Evhamlı)

Karakter Hayriye Hanım, kocasından, babasından ve kardeşlerinden kalan paraları herkesten gizleyerek dışarıya zar zor geçinen biri gibi izlenim veriyordu. Cimri ve çevresine karşı güvensizdir. Parasının çalınacağı, hırsızların kendisine zarar vereceği düşüncesiyle panik ve korku içinde günler geçirir. Kaygılarını kontrol edemez, çok evhamlı davranır. Cahil ve batıl inançları oldan biri olduğu izlenimi verilmektedir.

Aktivite Hayriye Hanım, yalnız yaşamaktadır ve görüştüğü hiç akrabası yoktur. Bundan dolayı kedisi Şirin'e çok düşkündür. Onu çocuğu gibi benimsemiştir. Okuma yazma bilmiyordur. Babası, kardeşi ve kocasından kalan paralarla, mülklerin kiralari ile rahatlıkla geçinmekte ama etrafa bunu belli etmemeye, durumunu kötü gibi göstermeye çalışmaktadır. Ayşe Hanım'ın onu huzursuz etmeye başlaması ile bütün gününü, birikimlerini saklayacak güvenli yer aramalarıyla ve perilerden kurtulmaya çözüm bulmaya çalışmayla geçirir.

ÖRNEK ANILAR

Evhamlı/Güvensiz Hayriye Hanım, korkularına rağmen Muhsine'yi evine yatırmak istemez. Birikimlerini fark edeceğinden korkuyordu. "Eve misafir, zorunda kaldığı zamanlarda da bu odaya kimseyi sokmuyordu. Sanıyordu ki sınıksız kutulara kapalı, muşambalara, bezlere sarılı liralara, kaymeler dile gelip 'Biz buradayız' boşboğazlığıyla haykırarak kendi kendilerini haber verecekler."

Kaygılı/Korkak Hayriye Hanım, hırsızlardan ve perilerden, paralarının çalınacağından ya da paralarının yerinin öğrenileceğinden korkar. Tüm zamanını endişe içinde geçirir. "Karanlık, nurları bir kara ejder gibi yalayıp yutarak her yan zifiri bir koyuluk içinde kalınca korkudan Hayriye Hanım'ın yüreği sarkacı çıkarılmış bir saat tıkırtısıyla işlemeye başlar. Sokak, bahçe kapılarını sürmeler, pencereleri kapar, her taraf bildiği namaz surelerini okur üfler."

Cimri Hayriye Hanım'ın birikimi çoktur fakat etraf anamasın diye zor geçiniyormuş gibi yaşıyordu. İhtiyaç sahibi komşularına yardımcı olmayı düşünmüyor, mektubunu okuttuğu çocuğa bile sus payı olarak fazla bir şey vermeye gönlü razı olmuyordu. "Hayriye Hanım yukarı çıkar, iner. Üç, dört ay önce bir Mevlitten almış olduğu bir külah bayat akide şekeri sus pahası olarak çocuğa uzatıp 'Al çocuğum afiyetle ye' der."

Kolay inanan/Cahil Periler ve Cinler imzalı mektuplar Hayriye Hanım'ın aklını kaçırmalarına neden olur. Mektupların gerçekten perilerden geldiğine inanmaktadır. Okuma yazması olmadığı için her seferinde başına bela olmayacağı birine okutmaya çalışmaktadır. "Bana ilkin söyle bakayım. Sen şeytan yazısıyla insan yazısını ayırt edebilir misin? Bu garip sual üzerine yazıcı bir zavallı oynatmışın karşısında olduğunu anlar."

Ayşe Hanım (Kıskanç)

Karakter Ayşe Hanım, dedikodu yapmayı seven, kıskanç bir kadındır. Kocasının, başka insanların parasıyla ilgilenmemeleri ve dul bir kadının başına bela olmamaları konusundaki uyarısını farklı algılar. Ayrıca komşusunun maddi açıdan rahat olmasını çekemez ve Hayriye Hanım'ı kıskanır. Bu kıskançlıkla duyarsız ve alaycı davranışlarda bulunarak Hayriye Hanım'ın psikolojik sorunlar yaşamasına neden olur. Bundan dolayı vicdan azabı çektiğini söylese de hala yaptıklarında kendini haklı buluyor ve sonuçlarının çok kötü olmadığını savunuyordur. Sinsi ve zeki biridir.

Aktivite Evli olan ve çocuklarıyla, torunlarıyla yaşayan Ayşe Hanım'ın tüm gününü evde geçirdiği anlaşılmaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Kıskanç Hayriye Hanım'ın söylediğinin aksine çok parasının olduğuna emin olan ve kocasının onun hakkında dedikodu yapılmasına kızmasına bozulan Ayşe Hanım olumsuz duygular hissetmeye başlar ve komşusunu kıskanır. "Fakat şimdi Ayşe Hanım, kocakarılığının egoistliğiyle düşünüyordu. Kendileri zamanın geçim sıkıntılarıyla kavruldukları halde Hayriye'nin niçin bu kadar parası olsun? Kocası, bu kirli çıkı dul kadına açıktan açığa sahip çıkarçasına lakırdılar etsin... Onun için kalbinde bir yığın kin birikmeye başladı. Onu Kavanozlu Nesibe şeklinde öldürtmek değil ama başka suretle tedirgin etmek istiyor, fakat ne yapabileceğini bilmiyordu."

Sinsi Hayriye Hanım, kendisine yapılan oyunla sıkıntılar yaşamaya başlamıştır ve huzursuz günler, geceler geçirmektedir. Ayşe Hanım ise bu durumdan zevk alır. "Gelin kaynana, komşu kadının böyle ara sıra zıvanasından fırlayan sözlerini dinlerken dıştan ona acır gibi görünüyorlar, fakat içten anlaşılmaz sevinmeler geçiriyorlardı."

Duyarsız Ayşe Hanım, Hayriye Hanım'a oynadıkları oyun ortaya çıkınca, yaptıklarından pişman olmak yerine kendi haklılığını kanıtlamaya çalışmaktadır. "Zaten o kadın o paraları ağız tadıyla, afiyetle yiyemeyecekti. Bizden önce bu küçük hazineyi hakiki cinler, şeytanlar tutmuştu. Er geç bu para yüzünden Hayriye'ye büyük bir felaket gelecekti. Belki de yakında o da Saatçi sokağında yürek dayanmaz işkencelerle öldürülen Nesibe Hanım'ın akıbetine uğrayacaktı. Kim ne derse desin Hayriye bu işten ucuz kurtuldu. Paraları gitti ama canını kurtardı."

Muammer Efendi (Sinirli)

Karakter Muammer Bey, öfkeli ve alışkanlıklarına bağlı bir adamdır. Ailesi üzerinde otorite sahibidir ve saygı uyandırmaktadır. İnsan ilişkilerinde adaletli olduğu söylenebilir.

Aktivite Muammer Bey, her sabah kahvaltıdan önce peş peşe birkaç bardak kahve ve bir sürü sigara içmeden ayılıp kendine gelememektedir. Bu özelliği ile sigara ve kahve tiryakisi olduğu söylenebilir.

ÖRNEK ANILAR

Adaletli/Otoriter Muammer Bey, Hayriye Hanım'ın paraları hakkında dedikodu yapan ailesini azarlar. Muammer Bey'den çekinen aile üyeleri bir daha onun yanında bu konuyu konuşmaz. "Herkesin parasını sarf etmesi kendine ait bir iştir. Buna kimse karışamaz. Dul Hayriye Hanım'a gelinceye kadar hayra yarayacak iş yapmaları gerekip de bu insanca vazifeyi yapmayan ne zenginler var. Susunuz. Bu lakırdıları tekrarladığınızı bir daha duymayayım."

Tiryaki "Muammer Efendi benzeri pek az bulunur tiryakilerdendir. Sabahları kalkar kalkmaz gözlerinin çapaklarını kahve buğusu ve sigara dumanlarıyla siler. Okkalı fincanlar bir kaç defa dolar boşalır. Yapılmış sigaraların ikisi kulaklarının arkasında, beşi önünde, sekizi sarılmak üzeredir."

Sinirli Muammer Bey, henüz uyanmış, yeterince kahve ve sigara içmediği için kendine gelememiştir. Kedilerin normalden fazla ve alışılmadık sesler çıkarması, sayıca da fazla olmaları onu çok öfkelenir. "... Bu görüşten ispazmozlanan tiryaki hemen kefes sürer, hiddetin ilk taşkınlığıyla maşa, terlik, cezve, bardak eline ne geçerse fırlatır fakat hiç birini istediği yere yetiştiremez. Bu başarısızlığıyla bütün bütün kanı döner."